

Φανός τ' Αϊ Δημήτρη

Ένας από τους παλαιότερους Φανούς της Κοζάνης. Το πρωτόταγμα του χάνεται στο βάθος του χρόνου. Το 1938 γίνεται αναφορά στο Φανό κατά την απονομή βραβείων από Επιτροπή του Δήμου που ήταν υπεύθυνη για τη διοργάνωση Αποκριάτικων εκδηλώσεων. Στην Κατοχή ήταν ένας από τους τρεις Φανούς που άναψαν μαζί με τα Μπουντανάθκα ' και το "Κιραμαριό". Επίσης τοπική εφημερίδα του 1955 αναφέρει ότι ήταν ένας από τους μεγάλους Φανούς που άναβαν τότε. Ο Φανός βρίσκεται στη βόρεια πλευρά της πόλης και ανάβει πάνω σ' ένα σταυροδρόμι , μια ανάσα σχεδόν από την εκκλησία του Αϊ Δημήτρη, απ' όπου πήρε και το όνομα του.

Οι γενιές εναλλάσσονται και ο Φανός τροφοδοτείται συνεχώς με νέο αίμα. Σήμερα τον πυρήνα του αποτελούν άτομα τρίτης γενιάς τα οποία μεγάλωσαν μέσα στο Φανό και χορεύουν γύρω από τη φωτιά , φορώντας ακόμη τη στολή του παππού ή της γιαγιάς.

Το 2003 ιδρύθηκε και ο πολιτιστικός σύλλογος του Φανού ακολουθώντας το πρόσταγμα της εποχής. Αριθμεί γύρω στα 100 μέλη και σκοπός του είναι να δέσει το παλιό με το καινούριο. Το όνομα του "Τα Παρταλόπλα" δηλ. παιδιά ντυμένα με παρτάλια (παλιά, μπαλωμένα ρούχα) είναι δανεισμένο από το πασίγνωστο στιχάκι :

*Στ' Αϊ Δημήτρη του σχουλειό
πααίν τα παρταλόπλα
να μαθαίνουν γράμματα
να παίρνουν κι τα όπλα.*

το οποίο τραγουδιέται και χορεύεται στο ρυθμό του "Εντεκα", που αποτελεί τον "Εθνικό Ύμνο" της πόλης μας. Παράλληλα στα πλαίσια του συλλόγου λειτουργεί χορευτικό τμήμα υπό την καθοδήγηση της κας Βέτας Γκόπτζια.

Φανός "Σκ' ρκας"

Ο φανός ΣΚ'ΡΚΑΣ ξεκίνησε να λειτουργεί στο σημερινό χώρο το έτος 1983. Περιστασιακοί φανοί άναβαν σε διάφορα σημεία της συνοικίας όπως «στης Σκ' ρκας τη βρύση» κοντά στο μπακάλικο του Πατίκα, ή στη σημερινή οδό Βίτσι μεταξύ των μπακάλικων ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ ΚΑΤΣΙΩΝΑ και ΓΙΑΝΝΗ ΚΟΥΡΟΥ στο σταυροδρόμι. Φυσικά ούτε ο χώρος προσφέρονταν γιατί ήταν κατηφορικά καλτερίμια ούτε και οι διοργανωτές είχαν τα μέσο και κυρίως την οικονομική δυνατότητα να παρουσιάσουν κάτι το ιδιαίτερο.

Άναβαν το φανό νωρίς, και σε κάνα δυο ώρες κατηφόριζαν στο Κεραμαριό ή και στ' Αλώνια.

Ο χώρος που γίνεται σήμερα ο φανός ήταν πέτρινο αλώνι και είναι στο τέρμα της οδού ΖΗΣΗ ΓΙΑΧΝΙΚΑ .Ο Δήμος έχει κατασκευάσει και λειτουργεί κλειστό γυμναστήριο και πάνω ακριβώς από αυτό δημιουργήθηκε η πλατεία όπου υπάρχει και το μόνιμο στέκι του φανού και στεγάζεται ο πολιτιστικός σύλλογος Σκ' ρκας που φέρει και την ονομασία -ΦΑΝΟΣ. Το στέκι αυτό έχει διαμορφωθεί από τα μέλη του συλλόγου με προσωπική τους εργασία σε παραδοσιακό σπίτι και παραμένει ανοιχτό κάθε Δευτέρα για όλο το χρόνο. Από τα Φώτα ως τις Αποκριές είναι ανοιχτό κάθε μέρα.

Βασικό χαρακτηριστικό του φανού μας είναι η μεγάλη συμμετοχή της γειτονιάς με οποιοδήποτε τρόπο και κατά τη διάρκεια των ημερών της Αποκριάς η πολύ μεγάλη συμμετοχή του λαού της Κοζάνης.

Λειτουργούμε πρώτα σύμφωνα με το προγράμματα του Δήμου και συμμετέχουμε με μεγάλη μαζικότητα σε όλες τις εκδηλώσεις όπου κι αν αυτές γίνονταν πάντα σαν οργανωμένος σύλλογος.

Στο φανό μας έγινε σοβαρή δουλειά πάνω στο Αποκριάτικο τραγούδι και σήμερα εκτός από τους συμμετέχοντες σχετικά ηλικιωμένους η νεολαία μας μαθαίνει συνεχώς καινούρια τραγούδια. Κάθε χρόνο η συμμετοχή είναι και πιο μεγάλη και ξεπερνούμε ντυμένοι άνδρες, γυναίκες, αγόρια, κορίτσια τα εκατό και πλέον άτομα.

Ο Φανός Αγίου Αθανασίου- "Τ' Νάτσιου"

"Νάτσιος" είναι ιδιωτισμός του ονόματος Αθανάσιος. Η ονομασία του φανού προέρχεται από την περιοχή όπου γίνεται ο φανός και αυτή είναι η περιοχή του Αγίου Αθανασίου, που βρίσκεται στα Νότια- Νοτιοδυτικά της πόλης. Το σημείο όπου στήνεται ο φανός και ανάβει ο φανός είναι η διασταύρωση των οδών 3ης Σεπτεμβρίου - Αιανής και Μακρυγιάννη.

Ο πολιτιστικός σύλλογος του Αγίου Αθανασίου είναι και ο άμεσα υπεύθυνος φορέας για την οργάνωση και το άναμμα του φανού.

Το εύρος της περιοχής Αγίου Αθανασίου και το μεράκι των κατοίκων της να συμμετέχουν ενεργά στην Αποκρία της Κοζάνης οδήγησαν το 1998 στην απόφαση για το άναμμα φανού. Μετά τις "δοκιμαστικές" της χρονιάς εκείνης λόγω της επιφυλακτικότητας των τότε αρμοδίων τον επόμενο χρόνο έγινε δεκτός και εντάχθηκε στο αποκριάτικο πανηγύρι της πόλης μας ισότιμα με τους άλλους φανούς.

Σαν φανός είναι ο νεότερος όλων, όμως χάρη στο μεράκι, τη φαντασία και το σατιρικό πνεύμα των μελών του έχει ήδη να επιδείξει λαμπρά επιτεύγματα.

Επιτυχημένα άρματα στις παρελάσεις, όπως "ου γαμοδίστριας" που σατίριζε το ομώνυμο σχέδιο για τις συνενώσεις των ΟΤΑ, "Σιουρδοκλέους" σάτιρα για το χρηματιστήριο Αθηνών, "πάπποι έτοιμοι για όλα" κλπ., επιτυχημένες εκδηλώσεις με πολύ καλό θέαμα και αθρόα προσέλευση κόσμου, συμμετοχή του κόσμου στο χορό, κλπ.

Μεγάλοι πρωταγωνιστές του φανού πέρα από το εκάστοτε ΔΣ του συλλόγου είναι ο Παρασκευάς Τούνας, ο Παναγιώτης Τσιάμης και ο Χάρης Κεχαγιάς και φυσικά οι αφανείς ήρωες τα μέλη του συλλόγου και οι κάτοικοι της γειτονιάς που περιέβαλαν με την αγάπη τους και στηρίζουν τον φανό.

Φανός "Μπουγδανάθκα"

Η γειτονιά Μπουγδανάθκα βρίσκεται στα Νοτιοδυτικά της πόλης της Κοζάνης. Η παράδοσή της όσον αφορά το έθιμο της Αποκρίας έχει τις ρίζες της στα παλιά χρόνια. Μεταδόθηκε από γενιά σε γενιά για να συνεχίσει και σήμερα να υπάρχει και μάλιστα πιο έντονα. Κι όλα αυτά χάρη στην αγάπη των απλών κυρίως ανθρώπων για την παράδοση. Άνθρωποι οι οποίοι δεν θα επιτρέψουν με κανένα τρόπο η εξέλιξη να παρασύρει τα πάντα στο πέρασμά της.

Στο πέρας του χρόνου ο φανός Μπουγδανάθκα ηροσέφερε πολύ καλό θέαμα τόσο στους συμπολίτες όσο και στους ξένους επισκέπτες. Τα Αποκριάτικα τραγούδια πολλά και είχαν να κάνουν με τον έρωτα, την ιστορία, την πατρίδα και τη σάτιρα.

Τα άρματα που παρουσίασε στις παρελάσεις του Καρνάβαλου στους δρόμους της Κοζάνης θα μείνουν αξέχαστα.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν τα άρματα "ΤΣ'Ρ ΤΣ' Ρ'" το πηγάδι που μαζεύονταν οι γυναίκες και έσπαζαν στάμνες και τινικέδες (κουβάδες), που μάλωναν ποια και ποια θα σπρώξει την άλλη για να γεμίσει αυτή πρώτη νερό. Και το πηγάδι γύρω-γύρω γέμισε από τα μαλλιά των γυναικών που μάλωναν.

Το άρμα "Η ΔΟΥΛΑ Τ' ΓΚΟΥΡΓΚΟΛ" με πρωταγωνιστή το Νικόλα Τ' Βιλίπερ που θα μείνει αξέχαστος όσα χρό-

για κι αν περάσουν.

Το άρμα "Η ΠΑΛΙΑ ΦΑΜΠΛΙΑ" με πρωταγωνιστή αυτή τη φορά το Χρήστο Γκηθώνα που παριστάνοντας τη γιαγιά την κουρασμένη από την προετοιμασία της πίτας, πήγε να ξεκουραστεί στην επιτροπή που βρισκόταν μπροστά στο δημαρχείο και τους "Κατούρσειν".

Πρωταγωνιστής του φανού «Μπουγδανάγκα» ήταν ο Μανώλης Δήμου. Αυτός φρόντιζε για τη διοργάνωση του Φανού και των Αρμάτων.

Έγκυρες πηγές μας αναφέρουν ότι πρωταγωνιστές τα παλαιότερα χρόνια ήταν ο Χρήστος Τσιάρας, Χρήστος Γκηθώνας, οι θεατρίνοι και τραγουδιστές ο Γιάννης Τσιουκάρας, Τάσος Τσιουκάρας, Γιώργος Μπαντώλας το λεγόμενο χαρμάν, ο Γιάννης Τζάλιας, ο Θύμιος Νιάκας καθώς και πολλές γυναίκες.

Στα νεότερα χρόνια οι Γιώργος Μπαντώλας, Κυριάκος Μπαντώλας, Θύμιος και Πάνος Γκηθώνας, Πάνος Χατζηδάμος ο μαέστρος Αφοί Καλέα, Θεόδωρος Πατιάς, Αφοί χ. Τσιάρα, Γιώργος Γκηθώνας, Μ. Μπαντώλας και πολλές γυναίκες.

ΦΑΝΟΣ «ΑΛΩΝΙΑ»

Στο τέλος της οδού Μεγάλου Αλεξάνδρου υπάρχει η πλατεία «Αλώνια» όπου εδώ και πολλά χρόνια ανάβει ο φανός «ΑΛΩΝΙΑ». Η ονομασία προήλθε γιατί στην περιοχή υπήρχαν τα περίφημα αλώνια της Κοζάνης. Πληροφορίες μας λένε ότι ήταν ο μοναδικός φανός που άναβε πολλά χρόνια όταν ακόμη στην Κοζάνη υπήρχαν Τούρκοι. Γέροντες σήμερα ηλικίας 80 ετών και άνω μας λένε ότι στην περιοχή «ΚΟΥΜΟΥΣ» άναψε ο πρώτος φανός.

Τα ευτράπελα της εποχής ήταν διάφορα πειράγματα προσωπικού χαρακτήρα. Το κρασί και το δαδί τα φέρνανε ο καθένας από το σπίτι του και ο χρόνος διάρκειας του φανού ήταν από το απόγευμα μέχρι την δύση του ήλιου της επόμενης ημέρας. Το δαδί τοποθετείτο σε μανουάλι που έπαιρναν από την εκκλησία και ήταν σιδερένιο. Ο κύριος λόγος που ξεκίνησε ο φανός είναι ότι στην περιοχή Αλώνια υπάρχουν οι πλέον γλεντζέδες Κοζανίτες.

Ο φανός τα «ΑΛΩΝΙΑ» συμμετέχει με μεγάλη επιτυχία με δικά του άρματα στην παρέλαση της μεγάλης Αποκριάς με σημαντικότερες συμμετοχές του «ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΙΑ», το «ΜΑΣ ΦΟΒΕΡΣΙΝ Η ΤΣΙΛΕΡ ΚΙ ΧΕΣΚΑΜΙ», «ΑΛΙΟΥΧΑ» και «ΙΓΝΑΤΙΑ ΟΔΟΣ». Χαρακτηριστικό των αρμάτων του φανού μας ο αυτοσχεδιασμός, η πηγαία και αυθόρμητη συμμετοχή όλων όσων συμμετέχουν στο φανό χωρίς εξαιρέσεις.

Φανός της «Γιτιάς»

Ο Φανός της Γιτιάς αποτελεί ένα αναπόσπαστο μέρος της Κοζανίτικης παράδοσης και παίζει καθοριστικό ρόλο στη διατήρηση της. Η ίδρυση του Φανού χρονολογείται μετά το Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο και πιο συγκεκριμένα από το 1945.

Οι τότε συνθήκες δεν ήταν καθόλου ευνοϊκές για την διατήρηση της παράδοσης αυτής. Όμως παρ' όλες τις αντιξοότητες και τις δυσκολίες που παρουσιαζόταν, άνθρωποι, με όπλο το φιλότιμο και το μεράκι για την διατήρηση των εθίμων και των παραδόσεων, κατάφεραν να κρατήσουν μέχρι και σήμερα το έθιμο αυτό. Το οικονομικό πρόβλημα που μάζιζε τα μεταπολεμικά χρόνια όσον αφορά το Φανό αντιμετωπιζόταν με κάποιο πρόχειρο δίσκο που έβγαινε λίγες μέρες πριν το ανάμα του Φανού και ο οποίος γέμιζε με λίγες δεκάρες. Αυτός ήταν και ο μοναδικός οικονομικός πόρος. Ακόμα η οργάνωση του εθίμου σταματούσε σ' ένα άλλο εμπόδιο που ονομάζεται καιρός. Έτσι παρά τα πολλά χιόνια και το σσουχτερό κρύο το θάρρος των ανθρώπων και η μεγάλη τους υπομονή, κατάφεραν να ξεπεράσουν το εμπόδιο αυτό. Οι προετοιμασίες ξεκινούσαν λίγες μέρες πριν. Τα παιδιά της γειτονιάς έπαιρναν διάφορα "φιλουρίδια" από κέντρα διασκεδάσεως και στόλιζαν το δρόμο γύρω από τη Γιτιά- και έξω από το σπίτι του Λαδά όπου γινόταν ο Φανός. Μόλις σουρούπωνε άναβε η φωτιά και άρχιζαν τα παραδοσιακά τραγούδια από

τους γέροντες της γειτονιάς. Το γλέντι και τα τραγούδια συνεχιζόταν μέχρι το πρωί και συνοδεύονταν φυσικά από πολύ κρασί και διάφορους μεζέδες. Την επόμενη μέρα τα τραγούδια συνεχιζόταν από το πρωί ενώ υπήρχαν για μεζέδες, νερόβραστα φασόλια, πράσα, ελιές και χαλβάς, μιας και η μέρα εκείνη είναι μέρα νηστείας.

Μετά απ' αυτά και καθώς ο ήλιος έβγαινε για τα καλά, ο Φανός πήγαινε στον Άγιο Δημήτριο όπου εκεί μαζευόταν όλοι οι Φανοί για να πάρουν βραβεία. Έτσι στον κάθε Φανό υπήρχε και ο ανάλογος ανταγωνισμός. Χαρακτηριστικό στοιχείο του εθίμου αυτού είναι και η προσθήκη των μουσικών οργάνων μετά το 1970 περίπου, για να διατηρηθεί έως και τις μέρες μας.

Ο φανός "Κεραμαριό "

Ο φανός Κεραμαριό είναι ένας από τους πιο παλιούς στην Κοζάνη. Οι ρίζες του είναι από τον προηγούμενο αιώνα και με μεράκι και αγάπη συνεχίζεται μέχρι σήμερα.

Η οδός όπου γινόταν ο φανός και συνεχίζει να γίνεται μέχρι σήμερα είναι η Παύλου Χαρίση

Είναι ο φανός που καταφέρνει, με τα παλιά παραδοσιακά τραγούδια, να κρατά ζωντανό το ενδιαφέρον του κόσμου για το Κοζανίτικο καρναβάλι, χάρη στη βοήθεια των παλαιότερων και τη ζωντάνια των νεωτέρων.

Ο Φανός του Κεραμαριό αρχίζει με τραγούδι και τελειώνει με τραγούδι! «θέλουμε τα παιδιά μας να συνεχίσουν το έθιμο του Φανού και να τα μεταδώσουν στα παιδιά τους για να μη χαθεί το παραδοσιακό έθιμο του Φανού από την πόλη μας».

Σας καλούμι να δείτε πως βάζουμε τα κούτσουρα για τη φωτιά, έχουμε μιζέ κι φαί καλό, θκο μας κρασί κι ελάτε να τραγουδήσουμε μι καλή καρδιά.

Φανός "Παύλος Μέλας"

Ο Πολιτιστικός Σύλλογος "Παύλος Μέλας" ιδρύθηκε το έτος 1987 και μέχρι σήμερα βρίσκεται με την ίδια μορφή. Σκοπός του Συλλόγου μας ήταν και είναι να διατηρήσει να συνεχίσει και να αναβιώσει διάφορες Λαϊκές Αποκριάτικες εκδηλώσεις. Ο Σύλλογος Παύλος Μέλας βρίσκεται επί του μεγάλου κυκλοφοριακού δρόμου του Π. Μελά από τον οποίο πήρε και το όνομα του. Στην πάροδο Σολωμού 4 έχει κάνει το στέκι του.

Σας περιμένουμε με ένα φιλικό και ζεστό περιβάλλον, καθώς θα απολαύσετε και τον κοζανίτικο παραδοσιακό «νουντά». Για την ανάπτυξη αυτή έπαιζαν σημαντικό ρόλο πολλά μέλη. Ιδιαίτερος όμως αυτοί που πρόσφεραν τα μέγιστα είναι -Σπύρου Ιωάννης Πρόεδρος του Δημοτικού Συμβουλίου επί σειρά ετών. Κων/νος Βαρδάκας. Νικόλαος Βαχτσιβάνος. Σάββας Διάφας. Μπίλης Διάφας και Μαρία Σιάντζιν. Περνούμε μέρος σ' όλες τις Αποκριάτικες εκδηλώσεις. Αρχίζουμε από την πρώτη Κυριακή με τον παιδικό χορό (φέτος έχουμε 30 παιδιά που αποτελούν το χορευτικό του Συλλόγου μας) στην Πλατεία Γιολδάση (Σολωμού 4), βραδιά φανού, παρέλαση με άρματα, ομάδα Καρναβαλιών και του χορευτικού και με μια Λαϊκή ορχήστρα.

Το βράδυ της Μεγάλης Αποκριάς γίνεται το ανάμα του φανού και ανοίγει ο χορός μας από τον κορυφαίο του τραγουδιού Ιωάννη Σπύρου. Ακούγοντας πολλά νοικοκυρία τραγούδια όπως "Μηλίτσα πούσαι στο γκρεμό". «Τρία αδελφάκια είμασαν. "Κίνησα να πάω στο Μήλο με την θεια μου την Βασίλου" Αργότερα αφού προχωρήσει η νύχτα λέγονται κατά την παράδοση τραγούδια - ξεδιάντροπα - όπως τα λένε.

Φανός "Το πηγάδι τ' Κεραμαριού"

Η προέλευση της ονομασίας προέρχεται από το πηγάδι, που βρισκόταν στη συμβολή των οδών Κ. Δαβάκη και 3^{ης} Σεπτεμβρίου της γειτονιάς μας, του οποίου το νερό ερχόταν από την τοποθεσία "Συκιές" στο "Σιόποτο". Στις 10 Απριλίου του 1993 ιδρύθηκε ο Σύλλογος μας. Σκοπός του Συλλόγου είναι να συμβάλλει με τη δράση του στην πολιτιστική εξέλιξη των κατοίκων της παραδοσιακής συνοικίας του Κεραμαριού, στη διάσωση της πολιτιστικής κληρονομιάς της πόλης μας και στη συλλογή επεξεργασία και διάδοση του τοπικού λαογραφικού υλικού των ηθών και των εθίμων, καθώς και στην αναβίωση του παραδοσιακού φανού της συνοικίας μας.

Ο Σύλλογος μας αριθμεί περισσότερα από 200 μέλη. Αρχίζοντας από τον πιο μικρό που είναι μηνών ως τον πιο μεγάλο που είναι 80 χρονών.

Η συμμετοχή όλων είναι κάτι παραπάνω από δυναμική. Η ψυχή και η δύναμη του Συλλόγου μας είναι η νεολαία. Οι παλιοί βάζουν την εμπειρία και τη γνώση και οι νέοι τον δυναμισμό και τις νέες ιδέες. Δεν μας τρομάζουν τα καιρικά φαινόμενα και δίνουμε μεγάλη προσοχή στους παραδοσιακούς μεζέδες και στο καλό κρασί, στην περιποίηση των επισκεπτών και στο νοικοκυριό.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

- 1) Χορευτικό: Ομάδα ενηλίκων και ομάδα νεολαίας Πλούσιο ρεπερτόριο χορών. Όχι μόνο τοπικοί. Συμμετοχή στο δεκαήμερο εκδηλώσεων της Αποκριάς.
- 2) Αδελφοποίηση με Κύπρο-Λάρνακα.
- 3) Ταξίδια-εκδηλώσεις στο εξωτερικό.
- 4) Εκδρομές σε διάφορα μέρη στην Ελλάδα (Πρέβεζα-Λευκάδα, Πήλιο, Μέτσοβο-Ιωάννινα, Γύρος Χαλκιδικής. Ζαγοροχώρια)
- 5) Δύο συμμετοχές στο "Σπίτι της Ευρώπης" (Ιταλία) στην Μονόπολη περιοχή Απουλίας 2001, 2002 και περιοδεία σε ελληνόφωνα χωριά της Κάτω Ιταλίας
- 6) Συμμετοχή σε λαογραφικές-χορευτικές εκδηλώσεις, Θεσ/νίκη -πολιτιστική πρωτεύουσα της Ευρώπης.
- 7) Εμφάνιση σε κρατικό κανάλι (NET) στην εκπομπή της κας Άννας Παναγιωταρέα
- 8) Συμμετοχή μελών του Συλλόγου στην παραγωγή CD τοπικών τραγουδιών
- 9) Συμμετοχή μελών του Συλλόγου στην παραγωγή χρονικού-ρεπορτάζ γύρω από την εξέλιξη των Φανών της Κοζάνης.
- 10) Δημιουργία βιβλιοθήκης αποτελούμενης από 300 τίτλους γύρω από την τοπική ιστορία και λαογραφία.
- 11) Ίματιοθήκη αποτελούμενη από 100 ανδρικές και γυναικείες τοπικές ενδυμασίες.
- 12) Υλική και ηθική προσφορά και συμπράσταση σε κοινωφελή ιδρύματα της πόλης της Κοζάνης (Ιδρύματα, Γηροκομείο, "Στέγη Ανηλίκων" κλπ.)

Οι δραστηριότητες του συλλόγου μας όλ ' τ' χρονιά είναι.

Τα Χριστούϊννα έχουμι τσιώκ', τρουβάδισ, τζιουμπανίκις, κι πασίνουμι να πούμι τα κόλιαντα στ'ς γιρουντότιρ' τ' φανού κι στ'ς παραλίδις. Κατά τ'ς δέκα στου τζιαντέ απλώνουμι του σουφρά, στ'ν πλατεία απ' του φανό κι κερνούμι ,μιλουμακάρουνα, κάστανα, κι ξυλουκέρατα . Τ'απόγιουμα οι γυναίκις φκιάν κέικ κι μιλουμακάρουνα κι τ'ς πουδαριάς, αν είναι καλός κερός κάμν τουν ανήφουρου, κατά του Πηγαδούλ', στου σπít' απ' τ'ς πάπ', κι τ'ς μπάμπις ,του Γηρουκουμείου.

Κι μι του καλό κοντεύ'ν οι Απουκρές. Στήνουμι τουν νουντά, μωναχοί μας, μι τα μιντιρλίκια, κι του τζιάκ'. Τ'ς λάμπις μι του γκάζ', κουλαρ' ζ' μένα τα μακάτια, σιδιρουμένα τα μισάλια. Κάθι βράδ' ου πάσα ένας βαν' μιζέν, άλλους νουρές, άλλους κιφτέδισ μι ζ'μί ή αδέτ'σ άλλους ζ'γουρίσιου στου λαδόχαρτου κι για σιχτίρ χαβασ', ριβανί, κουλ'κ'θάτου, μανταρινάτου, καϊ 'σ', πιλτέν, τζιαμ' π' λιάφ' κι χαλβά σιμιγδαλίσου. Τ'ν Τσικνοπέφτ κατά τ'ς τρείς τ' απόϊμα μαζώνουμι τα μ'κρά, τ' άργανα βαρέν του έντικα, κι η Αντιγόν' μοιράζ' γαριδάκια, σουβλάκια, κρουασάν, κόκα - κόλις, πουρτουκαλάδισ κι γκαζόζις όλα αυτά απού αμάκα. Του βραδ' τ'ς Τσικνοπέφτ'ς έρχιτι η Πανδώρα κι κινούμι τουν ανήφουρου κατά τ'ν πλατεία. Παέν' σύννιφου του έντικα. Μι τ'ν ώρα μας είμαστι στ'ν ιξέδρα τ'ς πλατείας. Εικί να δείς καμάρουμα σαν γιουφτ'κα τ'σκάλια όλου τσακίσματα κι νάζια. Μόλις σώσουμι απ' τ'ν πλατεία κατηφουρίζουμι κατά τ'ν γειτουριά μας. Ικεί ύστιρα ,πέρν τα μπατζιάκια μας φουτιά για να πιριπιηθούμι τσ' ιπιτρουπές απ' τ'ς φανοί που έρχουντι να μας δουν. Μιζέδισ καλλοί, κρασί μπρούσκου κι χουρό μι τ'άργανα ως αργά.

Κάθι χρόνου τ' ν' απουκρά στ' ν παρέλασ' κι' άλλου Άρμα :
-Του 1994 έκαμάμι του πηγαδ' του θκό μας- Κι του δράκου απ' τ'ν Κίνα μι τα Κινιζούλια.
-Του 1995 του Νυχτέρ' -κι ντήθ'καμι σκιάχτρα
-Του 1996 έφκιασάμι του Τότι κι του Τώρα-κι τ'ς Πειρατές, τ'ς Κουζανιώτ' στουν Αρίνταγα.
-Του 1997 έφκιασάμι του Ξισπέρ'ζμα -κι τ'ς Καλουέρ' μι τ'ς Καλόγρις -κι του Ιντιφκτίριου του παλιό.
-Του 1998 Τ'ν Κ' Ερατώ . Μι τσ' γιούφτ' τσ' γιούφτσης κι τα Γιουφτούλια.
- Του 1999 του Κουζανιότ' κου Βιάγκρα για όσνους δεν μπουρούσαν να κάμ'ν του χουσμét.....
Του 2000 έκαμάμι τουν Κούρκου- Λύκου. Μι τσ' Κοκκινομουνίσις κι τσ' Λύκ.
Του 2001 τσ' Ευρου - Πέοι,,,,,
Του 2002 του Σιουρδουμπούκαλου .
Του 2003 του ΙΕΚ Ξηροί.
- Του 2004 του Πούτσι Φόρεμα
- Του 2005 Δημοτική Αστυνομία
- Του 2006 Η Λίμνη των Γούτσιων απο 60 άτομα

Μόλις σώνιτι η παρέλασ' μι μνιά ανάσα παένουμι στ' τρανίτιρ' να σχουρ'θούμι, να κάνουμι χάσκα, να φάμι του μπακλαβά κι του γκανταίφ', να φλίσουμι του χέρ' απ' τ'ς τρανοί, κι μι τ'ν ώρα μας στου φανό. Όταν μαζουχτούμι όλ', ιτοιμάζουμι τα ξύλα μι του δαδί κι ου Ντιόντιους τ' Κόμπ',σαν πιο τρανός, ανάβ τουν φανό. Αρχινούμι του τραγουδ' μι πρώτου κι καλύτιρου "Ιβγάτι αγόργια μ' στου χουρό , ιβγάτι στου σιργιάνι" κι ύστιρα αρχινούν να βαραίν'

τ'άργανα. Τα κιχιά ,οι κιφτέδεις κι τα λουκάν'κα δίν κι πέρν, του κρασί μπό'λκου, οι κανάτις πέρα δώθι κι κατά τ'ς έντικα, μας κουβαλιούντι η ιπιτρουπί. Δημαρχαίοι, Βουλιφταί , Στρατηγοί, Αντιδημαρχαίοι κι άλ', καμαρών τουν νουντά τ'ς Τέλιας, που απ' τ' χαραή είχαν στουλίσ' η Τέλια, η Βασίλου, η Ζουή, η Βαίτσα , η Λέν' ,η Γιάννα, η Σούλα, η Αντιγόν', η Μαργαρίτα, η Φανή, η Γιούλα, η Τασούλα κι' η κυρά Κούλα τ' Κόμπ. Ύστιρα τ'ς παένουμι τουν μιζέ γιαπράκια, κιφτέδεις μι κρουμίδια, μπουμπάρ', αρνί στουν ταβά στουλ'τζιμένου απ' του Νιάτσιου που δεν προλαβένουμι να του κόψουμι κι απόμ'νέσκν μούγκι τα κόκκαλα. Στουν πάτου τ'ς λέμι κι του νοικουκυρίσιου του τραγούδ' κι άρσ'....

Χουρός, τραγούδια γέλια κι χαρές κι κατά τ'ς δυό όταν αρχινούσαν ένας ένας ν' αραιών', φουκαλνούμι κι στουν πάτου τουν κατουρούμι όλ' μαζί για να τουν σβίσουμι. Ύστιρα μαζώνουμέστι στουν νουντά κι έρχιτι η σούπα απ' τ'ς γκ'ρτσιλιάν' που ήνι απ' τ'ς κότις που έψησάμι .

Του 1999 ου φανός μας έκαμιν αδερφουποίοισ' μι τουν σύλλουγου "Αραδίππου Κύπρου". Ικεί να δείς χουρό που έκαμαν τ' αδέρφια μας κι ρίξι μου, κάεικιν του πιλικούδ'.

Του 2001 και του 2002 πήγαμι σ'ν ΚΑΤΩ ΙΤΑΛΙΑ στην ΜΟΝΟΠΟΛΗ περιοχή Απουλίας.Και στα Ελληνόφωνα. Καλεσμένοι από το σπίτι της Ευρώπης της Ιταλίας. Πέρασάμι πλουσιουπάρουχα. Έκαμάμι του έθιμου του Φανού

Τ'ν Καθαρά Διφτέρα ,χαλβά, γιλιές, φασούλια, ξυνάδια, λαγάνις πατλιτζάνια,πράσα κι ταραμά όλα ανάρτα. Κατά τ'ς τρείς β'ζν.... για τουν Αη Δημήτρ' στρώνουμι τουν σουφρά μι τα μιζικλίκια κι του κρασί κι' αρχινούν να βαραίν τ'άργανα κι δώστου ξανά χουρό μέχρι τ'ν ώρα που μας καλνάει ου Δήμαρχους να μας δώσ' τα βραβεία. Ου παλιότιρους πέρν του βραβείου κι' όλ' μαζί καμαρώνουμι κι λέμι :

Άει ρά όλα καλά κι φέτους, τ'χρόν , καλύτερα.....

Τ'ν ΠΑΣΧΑΛΙΑ , βγαίνουμι σ'ν πλατεία μας ,κι μοιράζουμι αυγά που βάφν' οι θ'κιές μας οι γυναίκις στα τσ'κάλια .Κατά του μισ'μέρ' ανοίγ ου Νιάτσιους του βαέν' μι του κρασί να του δουκιμάζουμι αν γίνγκιν καλό κι μην τυχόν τσινίζ' . Η Βαίτσα τ' Μόσχ' τηράει απ' τ' νουβρό κι μόλις μας γλέπ οτι είχαμι κινείσ' κουβαλ'νάει πιτλιτζάνια, κι ξυνάδια π' σι θέρ'ζαν τ'άντιρα. Απ' αυτά κι απ' αυτά δεν έκαμιν χαίρ' κι προκουπί ου θ'κός τ'ς .

Σαν έρχιτι ου Μάης έχουμι τ' λειτουργία μας σ' Παναγιά για να μας βουηθάει κι να μας έχ' γιρούς. Όλ' βάνουμι τα μπράμ κι παένουμι σ'ν εκκλησιά. Ύστιρα απ' τ' λειτουργία, κάτ' απ' τουν πλάτανου στρώνουμι τ'ς σουφράδεις κι αρχινάει του φαγουπότ' . Σι λίγου να κι τ' άργανα κι γίνιτι ου χαμός . Μνιά χρουνιά τσάκουσιν μια σιαρσιάρου κι μις δεν ίλιγάμι να φύγουμι ,είχαμι γιν' μπλιόντα.

*Του καλουκαίρ' όλ' ιξαφανίζονται κι ανταμώνουμι πάλι του
Φτινώπουρου για να φκιάσουμι καμνιά ικδρουμί κι μ'αφτά κι μ'αφτά
σώνιτι ου χρόνους κι σ'άλλα μ' υγειά.-*

Φανός "Ο Λάκκος τ' Μάγγαν"

Ο Λάκκος του Μάγγανη ξεκίνησε την πορεία του στις αρχές της δεκαετίας του '80 στην περιοχή του Νοσοκομείου, όπου επεκτείνονταν τότε η πόλη με καινούργιες οικοδομές και με ανθρώπους που γνωρίζονταν ελάχιστα μεταξύ τους. Σ' εκείνον τον παγωμένο τόπο μαζεύτηκε μια ομάδα από τους παλιότερους κατοίκους και άναψε για πρώτη φορά έναν υποτυπώδη φανό με λίγο δαδί αλλά με πολύ κέφι και καλή διάθεση. Την επόμενη χρονιά η απόπειρα έγινε κάπως πιο οργανωμένα και το 1984 δηλώθηκε επίσημα στο Δημαρχείο ως Φανός, πήρε το βάπτισμα του πυρός και μια μικρή επιχορήγηση. Από τότε πέρασαν 22 χρονιά κι εκείνη η επιτυχημένη κίνηση μετέτρεψε μια ομάδα από μεμονωμένα σπίτια σε κανονικό «μαχαλά». Άγνωστοι μέχρι τότε οι γείτονες, συνεργάτες μετά. Έβγαιναν από την πόρτα τους, στεκόταν στο σταυροδρόμι που θα άναβε ο φανός, μιλούσαν έκαναν σχέδια και δούλευαν. Μπαινόβγαιναν στα ξένα σπίτια για ένα σφυρί, για μια σκάλα να δέσουν τις γιρλάντες στους στύλους, για να παζαρέψουν τ' άργανα, για να φτιάξουν καφέ. Σαν να μην ήταν ξένοι πιά..

Στην αρχή ο τόπος συνάντησης και «συνεδριάσεων» ήταν ο φούρνος της γειτονιάς_ ο φούρνος του Βασίλη του Τζήκα- αλλά καθώς πλήθαιναν τα μέλη στα μέσα της δεκαετία του '90 πάρθηκε η απόφαση να μετατραπεί η άτυπη ομάδα σε κανονικό σύλλογο. Υπήρχε βέβαια ο φόβος ότι η αλλαγή θα κατέστρεφε τη ζεστασιά και τον αυθορμητισμό της παρείστικης ατμόσφαιρας που επικρατούσε μέχρι τότε, αλλά ευτυχώς τίποτα δεν κατάφερε να χαλάσει τη δυναμική που είχε αναπτυχθεί εν τω μεταξύ. Αντίθετα καινούργια μέλη προστέθηκαν, που έφεραν ιδέες, όρεξη για καινούργια πράγματα και διάθεση για ενασχόληση κυρίως με θέματα λαογραφικής υφής.

Ο Σύλλογος μας, που στεγάζεται πλέον σε δικό του στέκι, δραστηριοποιείται σήμερα στο χώρο της λαϊκής παράδοσης, και με βασική ετήσια δραστηριότητα το στήσιμο του Φανού και των λοιπών αποκριάτικων εθίμων (η προετοιμασία για τα οποία σημειωτέον κρατάει δυο μήνες) επιδίδεται και σε ένα σωρό άλλες εκδηλώσεις: Από συλλογή υλικού για λαογραφικές και γλωσσολογικές έρευνες μέχρι συμμετοχή σε ντοκιμαντέρ ή συγκέντρωση και καταγραφή του μουσικού πλούτου της πόλης. Κι από εκδηλώσεις για την προβολή πλευρών παραδοσιακής ζωής (έθιμα, τοπικό χιούμορ) μέχρι συμμετοχή σε εκδηλώσεις «εκτός των τειχών», οπουδήποτε μας καλούν για να γνωρίσουν τα «Κουζιανιώτκα τ' αντέτια».

Με στιγμές αγώνιας, αναστάτωσης και έντασης που συνοδεύουν τις ώρες τις προετοιμασίας αλλά και με πολλές ώρες χαράς και κεφιού που το γεννάει η αίσθηση ότι βρίσκεσαι σε μια καλή παρέα. Μια παρέα που έχει τη ελαστικότητα που απαιτείται για να δεχτεί και να αγκαλιάσει όλους όσους συμμερίζονται τα μεράκια της.

Χίλιοι καλοί χωρούν...

Αυτή είναι με λίγα λόγια η ιστορία του φανού του Λάκκου τ' Μάγγαν μιας συνοικίας που έγινε γειτονιά χάρη στο Φανό.

Φανός "Αριστοτέλης"

Ο Σύλλογος μας ιδρύθηκε το 1989 με σκοπό να διαφυλάξει την πολιτιστική μας κληρονομιά και να δημιουργήσει ένα καλύτερο αύριο για τη νεολαία .

Τα ιδρυτικά μέλη του συλλόγου ήταν 100 και με την πάροδο του χρόνου καταφέραμε και τα πολλαπλασιάσαμε. Ο Σύλλογος έχει 6 τμήματα παραδοσιακού χορού (5 παιδικά και 1 τμήμα ενηλίκων), και 1 τμήμα μουσικής.

Οι δραστηριότητες του συλλόγου είναι πολλαπλές. Τα μέλη και τα χορευτικά του συμμετέχουν στις αποκριάτικες εκδηλώσεις που διοργανώνει ο Δήμος Κοζάνης από το 1989 κάθε χρόνο ανελλιπώς.

Τα χορευτικά τμήματα του Συλλόγου μας συμμετέχουν σε φεστιβάλ χορού εντός και εκτός Ελλάδας. Επίσης κάθε χρόνο συμμετέχουμε σε πολιτιστικές εκδηλώσεις πολλών Δήμων αναπαριστώντας το αποκριάτικο έθιμο του φανού. Ακόμη ο Σύλλογος μας διοργανώνει μουσικοχορευτικές βραδιές με τη συμμετοχή καλλιτεχνών.

ΦΑΝΟΣ «Κασμιρτζίδης»

Στα μέσα της δεκαετίας του '50 η βιομηχανική επανάσταση που καθυστερημένα έφτασε στην περιοχή, μας ανατρέπει τον παραδοσιακό τρόπο ζωής, αλλάζει ριζικά το οικοσύστημα και αναστατώνει την πολιτιστική και κοινωνική εξέλιξη. Η Κοζάνη, μια πόλη με αδιάκοπη παράδοση στα γράμματα και το εμπόριο, αντιστέκεται στην πρόκληση ότι «μοναδικός σκοπός πρέπει να είναι η οικονομική ανάπτυξη και αναζητά τη νέα ταυτότητα της». Η δημογραφική αλλοίωση φέρνει νέες συνήθειες, η απότομη αλλαγή των παραγωγικών και βιοτικών δεδομένων οδηγεί στην εγκατάλειψη της παράδοσης, εισβάλλει η "αντιπαροχή" που εξαφανίζει την παλιά πόλη και χάνονται έθιμα αιώνων.

Μια μεγάλη παρέα, έχοντας ανησυχίες για όλ' αυτά, αποφασίζει το 1984 να φτιάξει ένα σύλλογο με σκοπό τη διαφύλαξη της Κοζανίτικης παράδοσης και πολιτιστικής κληρονομιάς.

Στις δραστηριότητες του συλλόγου περιλαμβάνονται

α) Η διαφύλαξη του περιβάλλοντος, του ιστορικού χαρακτήρα της πόλης μας και της παραδοσιακής της μορφής.

β) Η καταγραφή, έρευνα, αναβίωση και προβολή των Κοζανίτικων εθίμων, του παραδοσιακού τρόπου ζωής και των δραστηριοτήτων των κατοίκων από την ίδρυση της πόλης μέχρι σήμερα.

γ) Η συμμετοχή του συλλόγου στις πολιτιστικές εκδηλώσεις, προβάλλοντας τον τοπικό χαρακτήρα.

δ) Η σύσταση μόνιμης ομάδας μελών για την διοργάνωση του κορυφαίου Κοζανίτικου εθίμου, του ΦΑΝΟΥ.

Ο Σύλλογος εξέδωσε δυό βιβλία: "Εκατό χρόνια Κασμιρτζήδης" και "Τα Κουζιανιώτ'κα".

Δημιούργησε στη θέση «Σ'μάθκο» αίθουσα συνεστιάσεων χωρητικότητας 150 ατόμων και πρόσφατα κατασκεύασε ανοιχτό αμφιθέατρο χωρητικότητας 250 ατόμων για καλοκαιρινές εκδηλώσεις.

Κάθε χρόνο ανεβάζει μια θεατρική παράσταση γραμμένη στο γλωσσικό ιδίωμα της Κοζάνης όπου συμμετέχουν τα μέλη του Συλλόγου.

Οι εισπράξεις των παραστάσεων διατίθενται, κάθε χρόνο στο «ειδικό εργαστήρι Κοζάνης».

Φανός οι Ξικλοιαστώνης

Ο **φανός** αυτός είναι παλιός Κοζανίτικος **Φανός** που για χρόνια δεν άναβε αλλά χάρη στο μεράκι και την αγάπη κάποιων ανθρώπων ξανάναψε και προσφέρει κυρίως άφθονη μουσική με τα χάλκινα στο κεντρικό σημείο της πόλης.

Φανός τ'ς Νεολαίας

Ο **φανός** της **Νεολαίας** είναι ς από τους νεότερους φανούς και είναι δημιούργημα του Δημοτικού Συμβουλίου **Νεολαίας** (ΔΗ.ΣΥ.Ν) Κοζάνης, ανάβει στην... «βόλτα»(4).
Εκεί η νεολαία παίρνει εμπειρίες για την διατήρηση και συνέχιση του Εθίμου.
Κι εκεί τα κεραστάρια γεμάτα με κρασί και μεζέδες!